

őszinte örömmel fogadja a törvényjavaslatot, amely a két országot végleg összeköti. Az utolsó erdélyi képviselő, *Puskárin János* lovag, Deák-párti, lisszai (Fogaras megye) választókerületi, tanácsos foglalkozású, példákat mondott Magyarország és az ausztriai birodalom tartományai között, a Horvátországgal történt egyezkedésre; miért ne lehetne ez az unió is sikeres? „Óhajtottam volna tehát, hogy ha az erdélyi unió szabályozásának részleteit hasonló kiegyezkedési úton lehetett volna elintézni.”

Végül *Csengery Imre* előadó élt a zárszó jogával. Csak egy példát hozott fel. „Azt, hogy a nap fénylik és világít, tagadni nem lehet. És mégis van az emberiségnek két osztálya, amely ezt nem látja, az egyik a vak, kinek tehát érzéke hiányzik; a másik az, aki behunyja szemét, és így önként nem akar látni (helyeslés). Haszontalan munka volna, ha bármelyiket e két osztály közül oda akarnák vinni, hogy lásson és megvilágosodjék.” Végül ezzel zárta hozzászólását: „Erdélyek és Magyarországnak régen együtt vert a szíve, mielőtt a test eggyé vált volna is (Igaz!). Bennünket, Erdélyt és Magyarországot, egyesít a rokonszármazás és rokonvér; egyesít a közös érdek és cél; egyesít a közös barát és ellenség; egyesít a közös múlt és közös jövő. Ezen ellen, és így Isten és a természet rendelkezései ellen, embernek küzdése hasztalan (élénk helyeslés).”

Gajzágó Salamon elnök kérte azokat a képviselőket, akik a központi bizottság által előterjesztett törvényjavaslatot, amely Magyarország és Erdély egyesítésének részleteit szabályozza, általánosságban elfogadják, méltóztassanak felállni (megtörténik). A ház a törvényjavaslatot a részletes tanácskozás alapjául elfogadta. Ezt követően az összes szakaszt egyenként felolvasták, amelyeket elfogadtak. Álljunk meg a 14. szakasznál! *Paiss Andor* jegyző olvasta e szakaszt, amire *Simay Gergely* így reagált: „Ez azon szakasz, melyet bátor voltam a t. ház figyelmébe ajánlani, midőn az imént módosítványomat előterjesztettem. Módosítványom sokkal egyszerűbb, sokkal inkább a törvényben gyökerezik, semhogy indokolnom kellene. Egyenesen folyik a 48-i törvényeknek magyarországi XX. és erdélyi IX. cikkéből, és a különböző szertartású egyházak jogegyenlőségéből. Ha tehát ezen törvényjavaslatban is kifejezett törvénynek eleget akarunk termi, ezen módosítvány minden esetre a szövegbe felveendő (helyeslés).” *Paiss* jegyző tovább olvasta *Simay* módosítványát: „Ezen szakasz 8-ik sorában ezen szó után: „görög” iktatandók ezen szavak: „és örmény” (helyeslés).” Gajzágó Salamon elnök ezek után feltette a kérdést: „Elfogadja a t. ház ezen szakaszt *Simay Gergely* módosítványával? (Elfogadjuk!)” Elfogadtatott.

A képviselőház CCCXXX. országos ülésén 1868. december 2-án az előző napi levezető elnökökkel szintén több napirendi pontot tárgyalt.

Gajzágó Salamon elnöklete alatt történt meg az erdélyi unió részletes szabályozásáról szóló törvényjavaslat végleges megszavazása. A kormány részéről *gróf Andrássy Gyula* miniszterelnök, *Lónyai Menyhért*, később *Gorove István* és báró *Wenckheim Béla* miniszterek vettek részt.

(folytatjuk)

Mikor született Gajzágó Salamon?

Amikor Gajzágó Salamon 1898. március 9-én örökre lehunyta szemét, magyar közéleti szereplőknél csak kivételesen adódó harmonikus, magasra ívelő életpálya ért véget. Szorgalmas jogi, gazdasági és irodalmi önműveléssel és igényes szellemi alkotómunkával eltöltött élete sok tekintetben jelképezi a feudális kötöttségekből lépcsőről-lépcsőre, hol békésen, hol véres harcok árán szabaduló, modern, polgári Magyarország fejlődését. Találónan írta a Szabadelvű párt napilapja a *Nemzet* 1892. szeptember 27-i számában megjelent, a nyugalomba vonuló Gajzágó Salamont méltató cikkében: „Bizonyos, hogy az egyéni jeles

tulajdonságokon kívül a körülmények szerencsés találkozása is kell ahhoz, hogy egy-egy joggal sokat ígérő életpálya beváltsa ígérését”.

Gajzágó Salamon, ha válaszút elé került, szerencsésen választott. Amikor a sors döntött helyette: kegyes volt hozzá a sors. Szülei, *Gajzágó Lukács* és *Gáll Terézia* 1815-ben költöztek Szamosújvárról Pásztópusztára, Turkeve közelébe, olyan korban, amikor nekilendült az alföldi marhakereskedelem. A törekvő örmény kereskedőcsaládok határtalannak érezték a jövő lehetőségeit. Ezt a hitet jelzi a Gajzágó-család örvendetes termékenysége is: az *Arménia* 1889. 1. számában közölt adat szerint a 44 éves korában elhunyt Gáll Terézia 18 gyermeknek adott életet (közülük hat korán elhunyt). A népes családból Salamon Szamosújvárra kerül elemi iskolába, majd Szolnokon tanul, főiskolát Pozsonyban végez. Lelkesen hallgatja Horváth István történeti előadásait, de annak romantikus túlzásait a maga Erdélyből hozott reális szemléletével ellensúlyozza. Alig 20 évesen egyik szervezője a pozsonyi joggyakornokok (patvaristák) Pozsonyi Körnek nevezett egyesületének, amelynek *Szarvady Frigyes* után titkára lett.

1848. március 30-án a Kör kimondta feloszlását, tagjai többségükben Budapestre jöttek, beléptek a Radikál Körré alakult Ellenzéki Körbe, vagy a legradikálisabb Egyenlőségi Társulatba. Gajzágó Salamon támogatja *Perczel Mór* kezdeményezését, a Zrínyi szabadcsapat szervezését, amely először nemzetőrszázalóalként alakult meg, majd megtartva a jellegzetes pirosajtókás kék atillát, 35. Zrínyi Honvéd Zászlóaljja szerveződött. Gajzágó Salamon 1848. október 15-től alhadnagyként vesz részt a Perczel Mór irányította honvédalakulat harcaiban, míg december 30-án, a szerencsétlenül végződött móri csatában a császári seregek fogságába esik. (Később életrajzai életének ezt a "radikális" szakaszát némileg hozzáigazítva a 67-es, kiegyezési szellemhez, csak annyit jegyeznek fel, hogy Pozsonyban Széchenyi István patvaristája volt).

Tíz hónapig ette a hadifoglyok kenyerét Königrätzben. Ekkor ismét rámosolygott a szerencse: elrendelték a hadifoglyok besorozását a császári hadseregbe. Gajzágó Salamont "szemmellátható testi gyengeség" miatt katonai szolgálatra alkalmatlannak minősítették. Menetlevelet és igazolást kapott, hogy köteles Turpásztóra hazamenni. A pásztói, majd némai földbirtokon töltött idő irodalmi tevékenységgel telt, míg a 60-as években megnyílt a közéleti szereplés lehetősége, Gajzágó Salamon megint helyesen döntött: amikor a Bécsből felkínált alkotmányrendezések nem feleltek meg a Deák Ferenc-féle feltételeknek, ő is visszavonul, nem megy el a nagyszebeni tartománygyűlésre. Csak 1866/1867-ben nyílik meg a közszereplés alkotmányos lehetősége, Szamosújvár képviselője ebből derekasan kiveszi a részét.

Az idők távlatából három ügy diadalra juttatásában ítélnék szerepét: a honvédek segélyezésének társadalmi megoldásában, az egyházpolitikai küzdelmekben (az egyház- és állam szétválasztásának végrehajtásában) és az állami számszék megszervezésében, melyet 22 éven át vezetett.

Élete alkonyán, 1892-ben lemondott számszéki elnöki tisztéről: nem lehet a számszék elnöke, akinek közvetlen családtagja miniszter lett! Gajzágó Salamon nagy álma teljesült: veje, *Lukács Béla* kereskedelmi miniszter lett, Salamon személyesen pedig főrendiházi tag. Itt mondta el azokat a beszédeket, amelyekben, hangsúlyozva katolikus hitét és meggyőződését, az u.n. egyházpolitikai törvényjavaslatok (polgári házasság, állami anyakönyvezetés, zsidó felekezeti egyenjogúsítás) elfogadását ajánlotta és diadalra juttatta.

Mivel nem volt szerencséje? Születésének évszámával. Vagy mondhatjuk úgy is: szerencséje volt, mert míg másnak csak egy van, neki - öt jutott!

Először a *Szongott* szerkesztette Arménia közölte az 1830-as évszámot, Gajzágó Salamon nem helyesbítette. A kézikönyvek, lexikonok mind átvették. A hadifogoly-elbocsájtólevél ("Certificat") 1827-et tüntetett fel, de valaki - más színű tintával - 1829-re változtatta. 1879-ben, második házasságkötésekor az anyakönyvben helyesen írták, hogy 51 éves, tehát született 1828-ban. A halotti anyakönyvben viszont az szerepel, hogy 69 éves, tehát 1829-ben született. Az Erdélyi Örmény Gyökerek szeptemberi száma ötödik változatként - 1818-at közöl. Ez nyilván nem az adatközlő Gajzágó Aladár lelkén szárad, hanem "félreütés". Hisz az adatközlő tőlem kapta a helyes adatokat tartalmazó okmányokat.

De hogy derült ki az igazság? Amikor a 30-as évek végén Édesanyámnak, Gajzágó Salamon unokájának igazolnia kellett származását, a turkevei plébános - legnagyobb meglepetésünkre - közölte, hogy az általunk megadott időpontban Gajzágó Salamont nem keresztelték, sőt ilyen nevűt egyáltalában nem kereszteltek Pásztópusztán, ill. a turkevei plébánián. Közölte a megadott időpont tájékán, (előtte, utána) kereszteltek nevét, amiből az derült ki, hogy 1828. február 2-án megkeresztelték az aznap született Sámuel Ignácot. Biztonság kedvéért 1973-ban újból elkértem a turkevei adatokat, ugyanazzal az eredménnyel! Hogy a dátum és keresztnévcsere mi okozhatta, rejtély.

Bár ez volna az egyetlen rejtély őseink életének titkai közt!

1999. október 7.

Macskásy Pál

Kolozsvártól - Kolozsvárig

Szülőföldem szép határa, megláttalak valahára és ezt nagyon köszönöm mindazoknak, akik ilyen csodálatos honismereti programokat kitalálnak, megszerkesztenek és megvalósítanak.

Ezekről a „barangolásokról” olvastam már a Füzetekben, természetes tehát, hogy vágyakozva izlelgettem a márciusi számban az idei tervet. A felsorolt városok, helységek között sok olyan akadt, ahol már 2-3 évtizeddel ezelőtt jártam, de talán, mert Illyefalva is közöttük volt, eszembe jutottak *Kató Béla*, az ottani legendás híró lelkipásztor: a régi rendszerben nem engedték meg, hogy a földrengéskor is megsérült erődtemplomot restauráltassa. Semmilyen egyházi jellegű épületet nem volt szabad emelni, felújítani. Miután néhány hónapig polgármestere is volt Illyefalvaiak, majd a református eklézsiák mintájára és szabályzata alapján Romániában elsőként megtartották a helyi demokratikus választásokat megszabadulván a „faló bírójá” foglalatosságból - hozzálátott az erődtemplom javíttatásának, hogy a nép érzékelje a változást, legyen önbizalma, merjen cselekedni

Családi összefogással gyűjtöttük a részvételi díjat, majd miután az EÖGYKE megbízásából az erdélyi örménymagyarokkal való találkozót magam is szerveztem - tehát dolgoztam - már nem hártottam el, hanem hálás szívvel fogadtam az Egyesület anyagi segítségét, miszerint Baráti Társaságunk két tagjának buszköltségét kifizetik. „Szép szokás, jó szokás”, szívből köszönjük.

Budapestre, az indulás előestjére nagylányom vitt fel, így hát Gyulán is voltunk. Úgy emlékszem, a múzeummá alakított polgárház néhai tulajdonosai örmény származásúak voltak. A falon függő egyik családi kép, illetve családfeveiből erre következtettem, csakhogy akkor még nem voltam „örményvírussal” kellően beoltott, s nem jegyeztem fel. De kérem, aki teheti, nézzen utána ott Gyulán.

A város megrendezte a Minden Magyarok VI. Néptáncfesztiválját, amelyen augusztus 19-23. között részt vett a szamosújvári Kaláka Néptáncgyűttes is. A rendezvény mottója: „Magyarok búcsúja az évezedtől”. Magyarország, a Felvidék, a Vajdaság, Erdély, Lengyelország, Kanada és Hollandia 16 néptáncgyűttese, több mint 500 személy vett részt a